

UVOD

Prvo pitanje koje se postavlja kada želimo ostvariti ili zaštititi pravo iz odnosa sa elementom inostranosti je: kojim ćemo se organima (odnosno tačnije organima koje države) obratiti. S obzirom to da je reč o privatnopravnim odnosima, i to pravima čija se zaštita ostvaruje pretežno pred sudovima, pitanje ćemo suziti na ove organe.

Područje koje se u okviru međunarodnog privatnog prava naziva sukobom jurisdikcija, odnosi se na pravne norme koje regulišu odnose koji proističu iz koegzistencije pravosudnih i administrativnopravnih sistema različitih država. Ta se koegzistencija manifestuje najprije u potrebi razgraničenja nadležnosti između različitih pravosuđa (međunarodna nadležnost), u potrebi saradnje između njih (međunarodna pravna pomoć). Naročito značajno pitanje jest problem dejstva sudskih i dugih odluka donesenih u jednoj državi, na teritoriji neke druge države (problem priznanja i izvršenja stranih sudskih odluka). Radi se o izuzetno značajnom području međunarodnog privatnog prava od čijih rješenja direktno zavisi (ne)povoljnost pravnog položaja stranaka, pa i meritorni ishod stvari u privatnopravnim odnosima s inostranim elementom.

Značaj izučavanja teme i njena relevantnost ogleda se davanju odgovora na pitanje koji sudovi su međunarodno nadležni je veliki, zbog toga što će međunarodno nadležan sud primjenjivati svoje procesno pravo, te kolizione norme svog domaćeg međunarodnog privatnog prava, od kojih će zavisiti odgovor na pitanje koje pravo će se primijeniti na suštinu spora (mjerodavno materijalno pravo), kakav će biti procesni položaj stranaka i druga pitanja.

Međunarodna nadležnost predstavlja pravo i obavezu jedne države kao cjeline da postupa u predmetu koji je internacionalno obilježen. Radi se o nadležnosti državnih pravosuđa u oblasti privatnopravnih odnosa sa internacionalnim elementom. Pravila o međunarodnoj nadležnosti se razlikuju od unutrašnjih pravila o mjesnoj nadležnosti po tome što nemaju u vidu konkretan sud, već državno pravosuđe kao cjelinu. To znači da je međunarodna nadležnost po svojoj prirodi apstraktna.

Od rješenja domaćeg procesnog i materijalnog prava pri donošenju odluke, zavisi njena sudbina u stranoj državi, u smislu podobnosti za priznanje i izvršenje, tj. konačne praktične realizacije za učesnike u postupku.

U idealno zamišljenom svijetu međusobne saradnje između država, jedan od razloga za ograničenje nadležnosti domaćeg pravosuđa trebalo bi da bude i isključiva nadležnost stranog suda predviđena stanim procesnim pravom.

Međutim, stvarno stanje je daleko od idealnog, i možemo konstatovati da u uporednom zakonodavstvu nisu česte norme kojima se isključuje nadležnost domaćeg pravosuđa zbog isključive nadležnosti stranog. Većina nacionanih zakonodavaca se na polju nadležnosti bavi samo uslovima za postojane nadležnosti sopstvenih sudova, a ne i usklađivanjem sopstvenih normi sa normama o nadležnosti drugih pravnih sistema.

Izuzetak je jedino isključiva nadležnost za stvarno pravne sporove na nekretninama kod suda u mjestu gdje se nekretnina nalazi. Taj vid isključive nadležnosti stranog pravosuđa poštuje se u sudskoj praksi većine država. Već je sasvim drugačije, kada je u pitanju spor povodom prenosa svojine na nekretninama na osnovu kupoprodajnog ugovora ili nekog drugog pravnog posla.

U tom slučaju, mnogi sudovi su spremni da prihvate nadležnost ako se tuženi nalazi pod njihovom jurisdikcijom, bez obzira na to što se predmetna nekretnina nalazi u stranoj zemlji, stoga što pod prijetnjom imovinskih sankcija, tuženi može biti primoran da izvrši radnju prenosa nekretnine koja se nalazi u inostranstvu.

Ponekad nacionalni zakonodavci izričito isključuju nadležnost sopstvenog pravosuđa za raspravljanje stvarnopravnih sporova koji se tiču nekretnina u inostranstvu. To je važno da bi sud imao pravni osnov da se oglasi nenadležnim u onim zemljama u kojima postoji obaveza suda da odluči o zahtjevu za koji je nadležan.

U nastavku diplomskog/specijalističkog rada slijedi pregled a zatim i detaljniji opis osobina isključive nadležnosti